



Teksten voor het Doelenkwartet (2)

Voor het seizoen 2016-2017 heeft het geweldige Doelenkwartet me gevraagd om met taal vanuit een persoonlijke invalshoek op hun programma te reageren. Het volledige programma treft u op: <http://www.doelenkwartet.nl/nl/serie-rotterdam/>

Het kwartet stelde een serie samen waarin de literatuur altijd op de achtergrond meezingt. Al is het maar in de thematiek: *liefdesbrief, lyriek, torso, stilte*. Inmiddels zijn er twee concerten geweest. Hieronder treft u de tekst die ik bij muzikale dialoog tussen Robert Schumann en Wolfgang Rihm (concert 4 december 2016) schreef.

2. Dialoog tussen Robert Schumann (1810) en Wolfgang Rihm (1952)*

‘Ik neem mijn hoed voor u af, mijnheer Rihm. Uw stuk staat hier op de lessenaar. Dit zijn geen noten die me aanstaren, maar bloemenogen, basiliskogen, pauwenogen. Meisjesogen. Ik speelde het zojuist als in een trance en toverde gestalten van puur leven tevoorschijn. Werkelijk onbegrijpelijk. Energieontladingen van een ontketende geest. Uw genie springt uit elke maat.’

‘Dank, heer Schumann. We hebben inmiddels wel geleerd langs het tranenspoor te schrijven. We leven tussen onze werelden in. Zo makkelijk raakt men van lofzang niet meer verzadigd. Geen terloopsen meer. We sturen nu onze hardheden met vonken aan.’

‘Geachte heer Rihm, uw klanken lijken in staat geesten weg te grissen en op te jagen. Datgene wat door de klank van een tijd als belangrijk gold, brengt de mensen in uw tijd vast niet meer in alle staten. Gelukkig hebben we nog de taal waarin we over onze muziek kunnen spreken: het is die van de welwillendheid. Ik herken dan wel eenzelfde stroom waarvan de grootsheid respect afdwingt, maar hij waaiert breder uit in de hem opnemende zee, waar de bergen vervlakken en de oevers de passant met minder bloemenpracht betoveren. Ik respecteer hem in zijn verloop

maar bedenk met enige weemoed hoe hij vroeger de buitenwereld zo trouw in zijn schoot opnam en weerspiegelde.'

'Geachte Schumann, de treeeloze afgrond tussen ons gaapt me nu al toe als een open lot. Die vermeende gemeenschappelijke taal van welwillendheid ontnemt het zicht op de essentie van onze communicatie; muziek.'

'Heer Rihm, besef wel dat u bouwt op een hoogte waarvoor u niet zelf het fundament heeft gelegd. Dat is een ervaring van intolerantie die elk tijdperk ten opzichte van de nieuwe generaties heeft meegemaakt en in de toekomst zal meemaken. Echt waar, mijn beste, wanneer het naar de zin van bepaalde personen zou gaan, dan zouden we weldra in die gouden tijd belanden waarin je een draai om je oren krijgt wanneer je je duim op een zwarte toets zet. We trekken hier als valkeniers onze leerlingen de veren uit om te voorkomen dat ze te hoog vliegen.'

'Geachte heer Schumann. Ik ben me bewust van mijn erfenis. Aan mijn schrijftafel kent mijn linkerhand de traditie, de rechter werpt echter vragen op waar generaties na mij hun tanden op stuk bijten. Er zijn hier geen regels meer. De muziek schrijft zichzelf, richt zichzelf op uit de chaos. Wij zijn daar slechts getuige van. Wat ik de musici te bieden heb is een strijdtoneel. Zij hoeven alleen de toevalligheden waar ze tijdens het proces op stuiten te herkennen. Of beter nog, ze hoeven er slechts voor te zorgen dat het publiek ze herkent. Het publiek heeft hier altijd gelijk.'

'Rihm, toevalligheden? Bedoelt u die uiterst charmante uitingsvormen van de fantasie? Die trouwe maar ziellose spiegel die de waarheid stom terugkaatst maar zonder bezielend object dood blijft. De fantasie is de zieneres met afgedekte ogen, voor wie alles open ligt en die juist bij haar vergissingen vaak het charmantst over komt. De sleutel ligt in handen van Chopin. Ik kom zojuist van zijn concert in F. *Voer voor de kachel*, schrijven de critici. *Als slechte verzen met teveel voeten*. Mijnheer Rihm, hun lippen mogen nog niet de zoom van zijn jas beroeren. Puur gif tegen koele melk. Koele, blauwe melk!

'Heer Schumann, we hebben inmiddels van sleutel gewisseld. U ziet op tegen de eeuw waarop ik terugzie. Die melk is zwart geworden. Het vertrouwen in de symetrie is verdwenen. Ook u kende perioden van amnesia. Van analyse. Denkt u maar aan de woorden die u toen binnenvielen. Teksflarden van een requiem, een gedicht. We spelen uitsluitend met de slangen die we opschrijven.'

'Rihm, het is moeilijk voor mij om in te gaan op uw opmerkingen. Geeft u het vragende kind bittere wortelen, wanneer je rijpe, gouden vruchten in overvloed hebt? Breng het liever dadelijk in de rijke wereld van de vroegere werken, zodat het kan drinken van de geest en fantasie die daar in duizend kleuren spelen. Datgene waardoor we de jeugd kunnen prikkelen, zodat ze vanwege de schoonheid de moeite vergeet om het zich eigen te maken, dat ontbreekt ten enenmale: de charme van de fantasie. Het is met de muziek gesteld als met het schaakspel. De koningin, de melodie, heeft de hoogste macht, maar de koning, de harmonie, geeft altijd de uitslag.'

'Nee Schumann, het gaat niet meer om melodie en harmonie. Het gaat om textuur en concentratie. Om de klankstroom van vocale en instrumentale articulatie.'

'Goed heer Rihm. Hoe dan ook, ik houd u voor een romanticus, zij het dat ik die term met een zekere huiver bezig. Ik ben er namelijk van overtuigd dat de komende eeuw hem zal wegspoelen. Laten we het maar houden op die hoge geest die met onuitsprekelijke liefde neerkijkt op het leven dat hem zo weinig gaf. Ik voel dat ik hem nu meer nabij ben gekomen dan anders. Jullie hebben nog een lange, moeizame weg voor jullie. Er zweeft een merkwaardige rode gloed aan de hemel. Of het avond- of morgenrood is, ik weet het niet. Maken jullie maar licht.'

*'Geachte heer Schumann. Wij maken meer licht. Voor u. Voor ons.
Zingend, gerijpt wit licht.'*

** Deze tekst is onder ander gebaseerd op citaten uit de dagboeken van Robert Schumann, interviews met Wolfgang Rihm en de poëzie van Paul Celan.*